

KÖNYVEK

A MAGÁNYOS TANGÓTÁNCOS SZÖVEGKÖZI
TÉNFERGÉSE

Lovas Ildikó: *Via del Corso*. Novellák. Orpheusz Könyvek, Győr, 2001

Lovas Ildikó *Meztelenül a történetben* című regényének önreflexív tartományai a történet irodalmi szöveggé formálásának, a komplex befogadói szituáció megteremtésének lehetőségeiről szólnak. A regény maga e törekvések több síkon, azaz az író, a mesélő és a szereplő világában történő megvalósítási kísérlete: a történetmondás fiktív tereinek egymásra vetülése, azaz a betemetett folyójú város mitológiájának az elbeszélhetőség műfajaiba olvasztása; ezeknek egybefűzése. *Via del Corso* című novelláskötete a regény alkotói eljárásaival szemben a lebontás módszereire épül. A regényhez viszonyítva annak kisepikai előzményeit, „a szabadság legkisebb fokával rendelkező” városról és „a múlttá válni nem akaró idő”-ről szóló kisprózákat tartalmazza. Épp ezért, tehát a városmitológia tematikájának egységesítő ereje okán nem tartjuk szokatlanoknak és furcsának, hogy több olyan szöveget is tartalmaz, amely Lovas két korábbi novelláskötetében (*Kalamáris*, 1994, *A másik történet*, 1995) is szerepelt. Műfaji szempontból túlmutat önmagán, nem a történetmondás lehetőségeit, hanem az írónak a kész történethez való viszonyát szervező elvként érvényesítő könyv: egy *másik történet* helyett egy *másik regény*. A szerzőnek e – saját és mások megformált történeteivel való viszonyát megvilágító – prózai alkotását szabályosnak mondható regénykeret határolja le. Első része *A valós pincér* című novella, amely „az irodalom és a valóság közötti átjárhatóság” jelenségének sajátos megjelenési formája: az „életre kelt regényhős” áll középpontjában (egyébként Bognár Antal *Túlélők* [1998] című novelláskötetének szövegeivel rokonítható). Ugyane novella önreflexív tere biztosítja számunkra azokat az információkat is, amelyek a keret közötti prózák értési alapjául szolgálnak, s amelyek megvilágítják számunkra azokat az összefüggéseket, amelyek a kötet sokféle szövegét egymás mellé, folyamatba helyezik. Ezek kétszintes kapcsolatok: a történettel való küzdelem jelensége és a(z) – itt lokálpatriotizmusnak nevezett – helyi mitológiai kötődések szervezik őket egységes (regény)folyammá, az irodalmi történeteknek az író szuverén világában való létezéséről szóló regénnyé. „Nemrégiben arról írtam, hogy nem akarok többet a város történetéről írni: történetíró lenni, valami szeráf, hatszárnyú angyal, az aranyárkány gyöngécске rokona, a sok üléstől kiséggelődött, pötyögössé vált ruhában járni-kelni szövegek zengugaiban” – mondja egy helyütt, ugyanakkor – mintegy az írásról „gondolkodó” novella lezárásaként – megállapítja: „(. . .) ha jobban meggondolom, mindazok, akik történeteimet

benépesítik, lokálpatrióták voltak (. . .). Bizonyos szempontból kozmopoliták? Igaz, szabadkaiak is, mint a valóságos pincér, vagy öccse a zenész, mint a muzsikus cigányok, akik mindig mindenhol hazajöttek . . .” Az idézett elhatározással szemben könyve azonban a történetek megformálásáért folytatott alkotó küzdelméről szól, ennek irodalmi dokumentumait és lenyomatait tartalmazza. E folyamat domináns motívuma az a törekvés, amely a jelen világnak a teremtettel való elfedésére és a kész – rendszerint múltba forduló – történetnek a személyestől való – értékelésem szerint túlzott és túlságosan is elméleti ízű – elhárítására irányul. Mert „az író akkor sem önmaga, ha mégis az, mert a szöveg . . .” (*A valós pincér*). Tényleg így van: ez komoly irodalom-elméleti kategória, viszont kevésbé hihető egy olyan mértékben reflexív anyaggal terhelt szövegvilág esetében, mint Lovas idézett könyve, vagy *Meztelenül a történetben* című regénye, amelyet olvasóként a túlcsonduló lírai magatartás és személyességgel átítatott megszólalásmód irodalmi letéteményeként értelmezek, még akkor is, ha az író emiatt rettentően tájékozatlannak, hogy ne mondjam, idegesítően járatlannak tart majd az értelmezői stratégiákban, úgy mint azt az *Egyetlen történetben* olvashatjuk: „. . . nincs annál szörnyűbb, mint amikor egy nevet azonosítanak valamely történet megírójával, és azon túl magával a hőssel”. Mert „áttételek épülnek a szerkezetbe”, s akkor az az író az *Egyetlen történetben* nem maga az író, mégha önmaga is, mert a szöveg. . . Gondolom azonban – ahelyett, hogy különböző értelmezési elméletekre hivatkoznék, elvárásai horizontokra, s a műre, amely az olvasók tudatában „folytonosan megtörténő esemény”, tehát igen sokfajta jelenségtől függ majd befogadásának mikéntje – az írásmű hitelét és értékét esztétikailag szuverén világának művészi kvalitásai biztosítják.

A valósággal és a megformált történettel, ezeknek kapcsolatával „viaskodó” író (aki menekülne attól az állapottól, hogy végképp reá ragadjon „az elmúlt város iránt egyfolytában vágyakozó szövegíró szűk – rojtosodó selyem, rühes macska szőréhez hasonlatosan kopott bársony, likacsosan sárga rüszös – ruhája”) e *másik* vagy *másféle* regénye a *Szeráfi történettel* zárul, holott könyvének első szövege épp a „szeráfi” magatartással való szakítás szándékát tudatosítja befogadójában. A kötetzárás tehát e szakítás tulajdonképpeni termékeny kudarcának beismerésével zárul: „Szélcsendes napokon, amikor hatalmas testemre nem fröccsen víz a szökökutakból és csobogókból, olyan, akárha kisegglődött és környéktájt pötyögőssé vált ruhámban ülnek a szöveg fölött, régmúlt időköt és embereket idézve, akár egy régi, aranyszínű sárkány szárnyának pikkelyéből idehullott megfigyelő. (. . .) nem érzem, hogy az elmúlt város iránt egyfolytában vágyakozó szövegíró szűk – rühes macska szőréhez hasonlatosan kopott bársony, likacsosan sárga rüszös – ruhája volna rajtam, és ha nem volna ilyen hatalmas a testem, tán föl is tudnék repülni, sárga hajam úszna a

szélben, olyan volnék, akár egy aranyárákány, vagy tán, mint egy hatszárnyú angyal: szeráf.”

Meztelenül a történetben című regényének mesélője „magányos tangótáncos”-ként határozza meg önmagát: „... van egy nő. Aki én is lehetnék. Noha nem vagyok, egyetlen nő se vagyok, csak egy magányos, lucskos tangótáncos, hosszúra és rövidre vett lépésekkel bajlódó, galagonyateát iszogató, konyhájában üldögélő, az ágy szélén szilvakékre fagyott lábakkal hallgató. Akiben rücskös testű zöld uborkának vagy piros bőrű, puhára érett paradicsomnak kellene megakasztania a történetet, hogy a kezdetét vehesse az élet”. A *Via del Corsó*ban e tangótáncos mesélő, aki akár az író is lehetne, szövegek és a valóság között ténfereg, akár úgy, hogy szembeszegül saját és mások történeteivel („... megint rám akadt egy öregasszony, engem mindenütt megtalálnak, minden helyen és alkalommal, gyanítom: rám várnak félig vak, máskor süket, fájós lábú vénasszonyok, és néha oly nehéz nekem a sorsuk” – olvashatjuk *Via del Corso I.* című szövegében), akár úgy, hogy saját és mások történeteibe menekül. Az idézettség és az idézés szövegeinek vázát, összekötő elemét, olykor „lételemét” képezik: betörekszenek (pl. tárcájában lapuló idézetekként mint a *Via del Corso I.*-ben), írói léttérébe, a magánember életébe, s – olykor jelöletlenül is – „befolynak” szövegeibe: „Így rossz nekem. Nagyon rossz. Amíg ülök és írom a történeket, a körülöttem zajló életet. De nem akarok mást, nem akarok kitalálni semmit. Kevés vagyok én ahhoz. Tudom viszont, hogy kik nem voltak kevesek, és csodálom őket, minden erőmmel, és olvasok rólok . . .” (*Egyetlen történet*)

Az idézés mellett Lovas szövegeinek másik szervező elveként azonosítjuk az ismétlés eljárását. Leginkább mondatok (mondattörödékek) jelentésgazdagító és -árnyaló, fokozó és feszültséget teremtő ismétlésével találkozunk. Egy jól megkonstruált szerkezetben ez a szöveg építkezésének retorikájához tartozik, ugyanakkor többször csak modorosság: az unos-untalan, jelentésmódosulás nélkül hangoztatott gondolat egyszerűen ellaposodik (pl. „hatalmasra nőtt testem” a *Szeráfi történetben*).

A hátsó fedőlapon Ilia Mihály jegyzetét olvashatjuk a szerzőről, akit „a körülmények miatt” a magyar irodalmi közvélemény nem ismer még „annyira”, mint a *Híd* vagy a *Symposion* régebbi szerzőit. E – feltehetően – recenziási véleményről az juthat eszünkbe, utána kellene nézni, az „újabb jelenség”-ként bemutatott Lovas Ildikó eddigi négy önálló kötetéről hány recenzió jelent meg Magyarországon (hogy tényleg olyan tájékozatlan-e az „ügynevezett szakma”), de leginkább az, még szerencse, hogy egy bizonyos irodalom kitermeli a maga „újabb jelenségeit”, s nem zárul le kiteljesedett-kész, ismertté lett opusokkal.

BENCE Erika